

van de „laatste kim”, van den Wester-einder, voorbij de wegen, waar het licht verzinkt, die het „teloor” van een ondergang vertolken. Hun „zingen” is dikwijls van een ál onherroepelijker eentonigheid. Maar zijn zij wérkelijk grooten, dan blijft hun lied in den grond van een uiterste gespannenheid, hoe stamelend en vlak het aan de oppervlakte ook mag worden en laat het, zoo nu en dan, een, als door een bliksemflits geboorde opening vrij, waardoorheen men een stralend visioen ontwaart op het eiland der gelukzaligen, op glazen voeten rustend, vér in zee.... Alles anders is zulk een kunst dan vermoeide berusting, pessimistische afweer, uitsluitend hopeloos-gestemde, tot een „manier” geworden, kritiek; zij is veeleer een kreet in den nacht, een licht door de wolken, een opstandigheid, een geloof en een getuigenis....

Alle ware kunst getuigt en gelooft, niét van — en aan — ondergang en dood, maar van en aan licht en leven, ook al moge zij zich uitspreken in termen van neêrgang, verzworven- en verwordenheid. Kunstenaars echter wier temperament neigt naar het zich uitspreken in zulke termen van verwording, van wereld- en menschen-schemering en die niet zéer groot van innerlijke postuur zijn, loopen altijd het gevaar, dat zij in een sombere eentonigheid zonder meer, zélf ondergaan. En dat zij dus den werkelijken ondergang niet meer waarlijk „beelden”; zoiéts dan kent immers het beeldend vermogen de tegendeelheid. Wie een Inferno steeds sterker beeldend wil geven, moet, scheppend, steeds sterker bewust worden van een Paradijs.

Dat Van Herwijnen dit gevaar niét loopt zou ik, na het zien van zijn tentoonstelling bij van Lier, niet durven volhouden. Na zijn vroeger werk, waarin zulk een felle en doordringende karakteristiek werd gegeven van krankzinnigen, kan men dit latere werk moeilijk een stijging noemen. Toén was er in de knappe portretten van de verbijsterden nog symbolische waarde; voelde men achter deze ziekte-beelden iets van een opstandigheid en een getuigenis. Nu, in deze, óók knappe, serie oude mannetjes, alle in dezelfde sombere kleur, eendere jas en achtergrond, wordt het afgeleefd-verwordene met eentonigheid steeds op dezelfde wijze, n a a r h e t l i c h a m e l i j k e, gegeven. Men zegt bij het beschouwen: „Nu já....” En tegelijkertijd weét men, dat de, door het leven of deze maatschappij, verworden, afgeleefde, verbruikte mensch iets té grootsch en té tragisch is om niet dan met de uiterste spanning en noodzaak innerlijk te mogen worden gebeeld. En spanning en noodzaak voelt men in dit werk van Van Herwijnen, helaas, zoo goed als niet meer.

Gelukkig, dat een enkele „nature morte”, die de schilder hier ook exposeert, getuigt, dat hij nog niet geheel onderging in een knappe „manier” en een, bij zijn temperament passende, voorkeur, dat hij m.a.w. nog leeft.

A. E. v. D. T.